

Oponentský posudek diplomové práce Filipa Taufera *Gadamer a Luther – Estetická skúsenosť ako skúsenosť náboženská*

Filip Taufer si ve své práci klade za cíl analyzovat možnosti a meze srovnání Gadamerova výkladu umělecké zkušenosti, jak ji tento autor představuje zejména ve svém díle *Aktualita krásného*, s Lutherovým učením o večeři Páně. První část své práce věnuje autor výkladu Gadamerovy filosofie umění podle tří charakteristik, jež Gadamer s uměním v tomto díle spojuje: umění jako hra, symbol a slavnost. Ke svému výkladu si přibírá jak Gadamerovy analýzy z *Pravdy a metody*, tak také autory, na něž Gadamer odkazuje či vůči nimž se vymezuje (zejména Hegela a Heideggera). Ve druhé části své práce autor rozebírá Lutherovo učení o večeři Páně v jeho vývoji, který odráží polemiky, jež Luther postupně vedl. V této části autor pracuje zejména s výklady Lutherova učení podanými sekundární literaturou. Následně autor ve čtyřech bodech porovnává, v čem je Gadamerův odkaz na Lutherovo učení oprávněný, v čem naopak pokulhává.

Velkou předností práce je, že autor v ní postupuje samostatně, pouští se do důležitých témat i obtížných textů, které je zpravidla schopen poměrně dobře interpretovat. V pozadí celé práce je patrná snaha autora nejen referovat, ale také porozumět. V části věnované Lutherovi hojně používá sekundární literaturu, v části věnované Gadamerovi si bere k ruce i ty autory, s nimiž Gadamer pracuje, případně autory jiné, kteří mohou Gadamerův výklad objasnit či rozšířit (Heidegger, McLuhan, Eco ad.). Struktura práce je v obecných rysech přehledná. Stylistická úroveň je dobrá.

Současně lze práci vytknout i několik nedostatků, případně mít vůči některým jejím tvrzením námitky (drobnější poznámky k textu opomím):

1) Práce je zatížena jistou metodologickou nejasností. Autor v ní vychází z tohoto Gadamerova citátu: „Tento dogmatický spor si беру jen jako podnět k tomu, abych řekl, že na něco takového [tj. že podle Lutherova učení jsou chléb a víno při večeři Páně tělem a krví Páně, nikoli že je pouze znamenají] můžeme, a dokonce musíme myslet, pokud chceme myslet na zkušenost s uměním, že umělecké dílo nejen k něčemu odkazuje, ale že v něm to, k čemu odkazuje, vlastně i je. Jinými slovy: umělecké dílo znamená přírůstek jsoucna“ (Gadamer, H.-G., *Aktualita krásného*, Praha 2003, str. 41, v práci citováno na str. 1). Z citátu je zřejmé, že Gadamer nechce v první řadě interpretovat náboženskou zkušenost prostřednictvím zkušenosti náboženské, ale naopak, Lutherův výklad Ježíšových slov „To je mé tělo a to je má krev“ podle něj může napomoci při interpretaci umělecké zkušenosti. Při odpovědi na otázku, kterou si autor klade, totiž proč Gadamer používá tohoto přirovnání, by se tedy nabízel opačný postup, než autor volí: Nejprve ukázat, jak to Luther myslí se vztahem chleba a vína k tělu a krvi Kristově, a pak se ptát, nakolik lze tento výklad použít i pro výklad povahy uměleckého díla.

Jak však vyplývá z úvodu, autor se chce ptát širěji a chce porovnat „nábožensk[ú] skúsenosť, presnejšie skúsenosť Večere Pánovej [...], ako ju chápe Luther“ (str. 1) s Gadamerovým výkladem estetické zkušenosti. Proto také rozebírá Gadamerovo pojetí umění v celé jeho šíři a ne pouze v kontextu otázky po povaze symbolu, v níž Gadamer činí výše uvedenou poznámku. Není však zcela jasné, co autor chce tímto porovnáním získat, zda pouze konstatovat podobnosti a rozdíly, které se dají předpokládat, nebo se ptát, nakolik jedna

zkušenost může pomoci interpretovat druhou (takový by byl postup, jak se zdá z výkladu, Daveyho a Williamse) či nakolik dokonce jedna implikuje druhou (jako se tomu zdá být v části 3.3.2, kde autor referuje o Gadamerově „theologii“ v podání J. Zimmermanna). Pro porovnání by také bylo vhodné přihlédnout k tomu, že Gadamerův zájem je filosofický (jakkoli s jistými přesahy do theologie), zatímco Lutherovi jde o dogmatický výklad (v souvislosti s Lutherem proto také považují za poněkud problematické hovořit o výkladu „náboženské zkušenosti“, jako je tomu např. na str. 1, neboť to není to, co by Luther chtěl činit – tázání po zkušenosti je neodlučitelně spjato se subjektem této zkušenosti, což není Lutherovo východisko).

2) Množství autorů, jež autor práce k výkladu přibírá, je na jednu stranu předností, na druhou stranu je to však místy na překážku jasnosti a přehlednosti výkladu. Tak se zdá kupříkladu exkurz k McLuhanovi na str. 7, k němuž autor dochází odkazem přes Miroslava Petříčka, takřka nadbytečný a pro pochopení Gadamerova pojmu symbolu vedlejší. Stejně tak v kapitole 3.3.1 se nedozvídáme skoro nic o Gadamerovi, více však o Umberto Ecu, Heideggerovi či Derridovi. Nebezpečí tohoto postupu spočívá v tom, že postoje jiných filosofů mohou být příliš snadno a bez hlubší analýzy ztotožněny s postoji Gadamerovými.

3) V části věnované interpretaci Luthera autor pracuje převážně se sekundárními zdroji. Představení diskuze ohledně výkladu Luthera je třeba ocenit, nemělo by to být však na úkor práce s Lutherovými texty samými. Vzhledem k nedostatku českých textů je nutné sáhnout k cizím jazykům (když už ne k němčině, pak alespoň k anglickým překladům, které jsou však v ČR bohužel špatně dostupné). Nabízel by se zejména rozbor spisu *O večeři Páně – Vyznání* (české vydání z něj obsahuje jen malou část), na něž hodně odkazují autoři, jež autor práce cituje, případně i spisy další.

4) Jak v anotaci práce, tak na str. 1 autor vychází z údajného rozporu spočívajícího v tom, že Gadamer spojuje Lutherovo pojetí večeře Páně se svojí analýzou symbolu, zatímco Luther symbolické chápání večeře Páně odmítá. Tento rozpor je důsledkem toho, že Lutherův pojem symbolu se výrazně lišil od významu, jež tomuto pojmu přiznává hermeneutika 20. století, což ovšem autor nezmiňuje. Jak pojem symbolu vykládá Gadamer, autor v práci ukazuje, stálo by však za to alespoň zmínit, jaký význam mu přiznává Luther.

5) V závěru, kde autor na dvou stranách ještě jednou shrnuje to, k čemu došel v klíčové třetí kapitole své práce věnované srovnání, píše v posledním odstavci o analogické časové struktuře uměleckého díla i večeře Páně. Důkladnější rozbor této podobnosti však ve třetí kapitole chybí.

6) Při porovnání struktury uměleckého díla, jak ji představuje Gadamer, a večeře Páně v Lutherově pojetí autor dochází k závěru, že nepodobnost obou spočívá v tom, že zatímco Gadamer k sobě vztahuje smyslové a duchovní, v případě večeře Páně se jedná o vztah „dvou tělesných entit“ (str. 39) či „dvou smyslových věcí“ (str. 54). To považují za velmi nešťastné vyjádření, které evokuje představu, jako by šlo o vztah mezi chlebem zde na stole a tělem souseda Pavla Nováka, tedy dvou smyslově vnímatelných těles okupujících určitý prostor. Takto bychom mohli snadno dospět k pozici, kterou právě Luther odmítá, že totiž je-li Kristus tělesně přítomen v nebi, nemůže být takto přítomen při večeři Páně. Ve výše uvedeném autorově tvrzení by tedy pojmu „smyslovosti“ a „tělesnosti“ bylo třeba rozumět u obou pólů tohoto vztahu ve značně odlišném významu, nic takového ale autor nenaznačuje.

S touto nejasností souvisí i to, že autor opomíjí, že Kristovo tělo nemá význam samo o sobě, ale je způsobem přítomnosti Krista, a i proto nelze říci, že se jedná jen o vztah dvou tělesných či smyslových věcí.

7) Na str. 34–35 autor představuje Dalferthův výklad reálné přítomnosti při večeři Páně pomocí Augustínova rozlišení mezi *signum* a *res* a mezi *frui* a *uti*. Tento výklad zakončuje sérií řečnických otázek, jež mají ukázat nedostatečnost Dalferthovy pozice, aniž by však předložil argumenty, jež by ji měly zpochybnit. Samy otázky jsou pak spíše nesrozumitelné. Toto odmítnutí by bylo vhodné lépe vysvětlit.

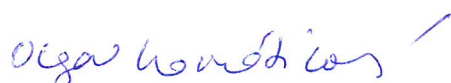
8) Autor mluví v anotaci i na str. 1 o tom, že u Gadamera je vztah mezi uměním na jedné straně a hrou, symbolem a slavností na druhé straně vztahem podobnosti („Gadamer přirovnává“, „Umenie je v niečom jako symbol“). U Gadamera však nejde o podobnost, nýbrž o to, že umění je hrou, symbolem i slavností.

9) V úvodu ke třetí kapitole autor předznamenává, že se při porovnávání zaměří nejprve na obsah a potom na formu porovnávaných dvojic. V jakém smyslu pojednává oddíl 3.1 o formě a oddíl 3.2 o obsahu, však není vůbec zřetelné.

Souhrnem lze však říci, že autor předložil i přes uvedené výtky práci kvalitní, na níž je třeba ocenit zejména jeho samostatný přístup, a proto navrhuji práci ohodnotit v závislosti na průběhu obhajoby známkou **A – B**.

V diskuzi navrhuji zabývat se zejména výše uvedenými body 1), 6) a 7), a pak dále touto otázkou: Na závěr třetí kapitoly si autor klade otázku po roli subjektu při večeři Páně, odpověď na ni však již neuvádí. Jaká tedy tato role může být?

V Praze dne 23. ledna 2020

Olga Navrátilová, Ph.D.

